

PUNJAB RAAJ KHURAK NIGMAN DI KARGUJARI: IK ADHIAIN

ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਖੁਰਾਕ ਨਿਗਮਾਂ ਦੀ ਕਾਰਗੁਜ਼ਾਰੀ: ਇੱਕ ਅਧਿਐਨ

ਪ੍ਰੋ. ਮਨਦੀਪ ਕੌਰ (Prof. Mandeep Kaur)

ਅਸਿਸਟੈਂਟ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ (Assistant Professor)

ਮੁਲਤਾਨੀ ਮੱਲ ਮੇਦੀ ਕਾਲਜ, ਪਟਿਆਲਾ (ਪੰਜਾਬ)

Email ID: mandeep.mmmmc@gmail.com

ਮੋਬਾਈਲ: +91-79733-15948

ਸਾਰ (Abstract)

ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਦੀ ਅਰਥਵਿਵਸਥਾ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਹੈ। ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਣਕ ਦਾ ਦੂਜਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਉਤਪਾਦਕ ਪੰਜਾਬ ਹੈ। ਕੇਂਦਰੀ ਅਨਾਜ ਪੂਲ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਹਿੱਸਾ ਪਾਉਣ ਕਾਰਨ ਇਸਨੂੰ ਭਾਰਤ ਦੀ 'ਭੋਜਨ ਟੋਕਰੀ' ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ (ਸਾਲਾਨਾ ਰਿਪੋਰਟਾਂ, ਖੁਰਾਕ ਅਤੇ ਜਨਤਕ ਵੰਡ ਵਿਭਾਗ)। ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਅਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਭੋਜਨ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਜਨਤਾ ਦੀਆਂ ਮੁੱਢਲੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨਾ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਰਾਜ ਖੁਰਾਕ ਨਿਗਮਾਂ ਰਾਹੀਂ ਇਸ ਟੀਚੇ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਖਰੀਦ, ਸਟੋਰੇਜ ਅਤੇ ਵੰਡ ਰਾਜ ਖੁਰਾਕ ਨਿਗਮਾਂ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਕਾਰਜ ਹਨ। ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਖੁਰਾਕ-ਅਨਾਜ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਰਣਨੀਤੀ ਵਿੱਚ ਖਰੀਦ, ਸਹੀ ਸਟੋਰੇਜ ਅਤੇ ਜਨਤਾ ਲਈ ਅਨਾਜ ਦੀ ਉਪਲਬਧਤਾ ਆਦਿ ਕਾਰਜ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਮੌਜੂਦਾ ਪੇਪਰ ਰਾਜ ਖੁਰਾਕ ਨਿਗਮਾਂ ਦੀ ਕਾਰਗੁਜ਼ਾਰੀ ਅਤੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਨਿਯੰਤਰਣ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ 'ਤੇ ਕੇਂਦ੍ਰਿਤ ਹੈ।

ਕੀਵਰਡ (Keyword): ਖਰੀਦ, ਅਨਾਜ, ਭੰਡਾਰਨ, ਵੰਡ, ਨਿਯੰਤ੍ਰਣ, ਨਿਗਮ, ਵੇਅਰਹਾਊਸਿੰਗ, ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ, ਸਟੋਰੇਜ।

ਜਾਣ-ਪਛਾਣ

ਭਾਰਤ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ਾਲ ਦੇਸ਼ ਹੈ ਜਿਸਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਵੱਡੀ ਆਬਾਦੀ ਹੈ। ਆਬਾਦੀ ਵਿੱਚ ਵਾਧੇ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਮੁੱਢਲੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਵੀ ਵਧ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਅਜਿਹੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਜਨਤਾ ਦੀਆਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮੁੱਢਲੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨਾ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੋੜਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਕਈ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਬਣਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਭੋਜਨ ਸਭ ਤੋਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਮਨੁੱਖੀ ਲੋੜ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਧਿਆਨ ਕੇਂਦਰਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਅਨਾਜ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਨੀਤੀ ਇਸ ਦਿਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਕਦਮ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕਿਸਾਨਾਂ ਤੋਂ ਲਾਹੇਵੰਦ ਕੀਮਤਾਂ 'ਤੇ ਅਨਾਜ ਦੀ ਖਰੀਦ, ਇਸਦਾ ਭੰਡਾਰਨ ਅਤੇ ਜਨਤਾ ਨੂੰ ਵਾਜਬ ਕੀਮਤਾਂ 'ਤੇ ਉਪਲਬਧਤਾ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣਾ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ। ਦੇਸ਼ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਰਾਜ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਕੇਂਦਰੀ ਪੂਲ ਵਿੱਚ ਆਪਣਾ ਹਿੱਸਾ ਪਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਪੰਜਾਬ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਹੈ। ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਖੇਤਰ, ਜੋ ਕਿ ਪੇਂਡੂ ਆਬਾਦੀ ਦੀ ਰੀੜ੍ਹ ਦੀ ਹੱਡੀ ਹੈ, ਵੱਡੇ ਕਰਜ਼ੇ ਕਾਰਨ ਆਪਣੇ ਸਭ ਤੋਂ ਭੈੜੇ ਸੰਕਟ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ (ਪੰਜਾਬ ਸਟੇਟ ਵੇਅਰਹਾਊਸਿੰਗ ਰਿਪੋਰਟ, 2024)। ਹਾਲਾਂਕਿ ਰਾਜ

ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪੂਲ ਵਿੱਚ ਚੌਲਾਂ ਅਤੇ ਕਣਕ ਦਾ ਵੱਡਾ ਹਿੱਸਾ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਫਿਰ ਵੀ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਛੋਟੇ ਅਤੇ ਸੀਮਾਂਤ ਕਿਸਾਨਾਂ ਲਈ ਇੱਕ ਗੈਰ-ਲਾਭਕਾਰੀ ਗਤੀਵਿਧੀ ਬਣ ਗਈ ਹੈ ਜੋ ਵੱਡੇ ਕਰਜ਼ੇ ਹੇਠ ਹਨ। ਚੌਲ-ਕਣਕ ਦੀ ਕਾਸ਼ਤ ਚੱਕਰ 'ਤੇ ਉੱਚ ਨਿਰਭਰਤਾ ਅਤੇ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਵਰਤੋਂ ਨੇ ਕੁਝ ਅਣਕਿਆਸੀਆਂ ਗੁੰਝਲਦਾਰ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਰਾਜ ਦਾ ਕੁੱਲ ਕਾਸ਼ਤਯੋਗ ਰਕਬਾ 4.2 ਮਿਲੀਅਨ ਹੈਕਟੇਅਰ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਬੀਜੇ ਗਏ ਕੁੱਲ ਖੇਤਰ ਦਾ ਸਿਰਫ 3% ਬਣਦਾ ਹੈ। ਫਿਰ ਵੀ, ਇਸ ਛੋਟੇ ਖੇਤਰ ਦੇ ਨਾਲ, ਪੰਜਾਬ ਦੁਨੀਆ ਵਿੱਚ ਕਣਕ ਦੇ ਕੁੱਲ ਉਤਪਾਦਕ ਵਜੋਂ 7ਵੇਂ ਸਥਾਨ 'ਤੇ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਕੈਨੇਡਾ ਅਤੇ ਆਸਟ੍ਰੇਲੀਆ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਤੀਜਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਮਾਰਕੀਟਯੋਗ ਸਰਪਲੱਸ ਪੈਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਕਣਕ ਦੇ ਵਿਸ਼ਵ ਵਪਾਰ ਦਾ ਲਗਭਗ ਦਸਵਾਂ ਹਿੱਸਾ ਹੈ। ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਅਜੇ ਵੀ ਰਾਜ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਰੋਜ਼ੀ-ਰੋਟੀ ਦਾ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਸਰੋਤ ਹੈ। ਪੇਂਡੂ ਆਬਾਦੀ ਦਾ 50% ਤੋਂ ਵੱਧ ਹਿੱਸਾ ਅਜੇ ਵੀ ਆਪਣੀ ਰੋਜ਼ੀ-ਰੋਟੀ ਅਤੇ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਲਈ ਖੇਤੀਬਾੜੀ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਪਿਛਲੇ ਸਾਲਾਂ ਦੌਰਾਨ, ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਉਪਜ ਸਥਿਰ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕਿ ਕਾਸ਼ਤ ਦੀ ਲਾਗਤ ਵਿੱਚ ਕਾਫ਼ੀ ਵਾਧਾ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਫਸਲ ਉਤਪਾਦਨ ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਨੂੰ ਅਪਣਾਉਣ ਨਾਲ ਅਨਾਜ ਦੇ ਉਤਪਾਦਨ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਵਾਧਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਅਜਿਹੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਕਿਸਾਨਾਂ ਤੋਂ ਲਾਹੇਵੰਦ ਕੀਮਤਾਂ 'ਤੇ ਅਨਾਜ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਅਤੇ ਗੁਣਵੱਤਾ ਵਿੱਚ ਢੁਕਵੀਂ ਸਟੋਰੇਜ ਅਤੇ ਗਰੀਬਾਂ ਨੂੰ ਵਾਜਬ ਕੀਮਤਾਂ 'ਤੇ ਵੰਡਣਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕਾਰਜਾਂ ਨੂੰ ਕਰਨ ਲਈ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਰਾਜ ਨਿਗਮਾਂ (ਏਜੰਸੀਆਂ) ਨੂੰ ਨਿਯਮਤ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜੋ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਏਜੰਟ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਖਰੀਦ, ਭੰਡਾਰਨ ਅਤੇ ਵੰਡ ਕਾਰਜ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਪੰਜ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਏਜੰਸੀਆਂ ਹਨ ਜੋ ਇਹ ਕਾਰਜ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ;

- ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਸਿਵਲ ਸਪਲਾਇਰ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ ਲਿਮਟਿਡ
- ਪੰਜਾਬ ਅਨਾਜ ਖਰੀਦ ਨਿਗਮ ਲਿਮਟਿਡ
- ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਵੇਅਰਹਾਊਸਿੰਗ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ
- ਪੰਜਾਬ ਐਗਰੋ ਇੰਡਸਟਰੀਜ਼ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ ਲਿਮਟਿਡ
- ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਸਹਿਕਾਰੀ ਸਪਲਾਈ ਅਤੇ ਮਾਰਕੀਟਿੰਗ ਫੈਡਰੇਸ਼ਨ ਲਿਮਟਿਡ

ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਖੁਰਾਕ ਨਿਗਮ ਅਨਾਜ ਦੀ ਖਰੀਦ, ਭੰਡਾਰਨ ਅਤੇ ਵੰਡ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾ ਰਹੇ ਹਨ, ਪਰ ਹਰ ਸਾਲ ਗੋਦਾਮਾਂ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਅਨਾਜ ਦਾ ਭੰਡਾਰ ਬਰਬਾਦ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਬਾਦੀ ਦਾ ਅੱਧਾ ਹਿੱਸਾ ਭੁੱਖਮਰੀ ਨਾਲ ਮਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮੌਜੂਦਾ ਪੇਪਰ 'ਗੋਦਾਮਾਂ ਦੇ ਓਵਰਫਲੋ' ਅਤੇ 'ਸਮਾਜ ਦੇ ਕਮਜ਼ੋਰ ਵਰਗਾਂ ਦੁਆਰਾ ਢੁਕਵਾਂ ਭੋਜਨ ਨਾ ਮਿਲਣ' ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਦਾ ਇਕ ਯਤਨ ਹੈ।

ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਅਨਾਜ ਦੀ ਖਰੀਦ

ਅਨਾਜ ਇੱਕ ਛੋਟਾ, ਸਖ਼ਤ, ਸੁੱਕਾ ਬੀਜ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਮਨੁੱਖਾਂ ਜਾਂ ਜਾਨਵਰਾਂ ਦੀ ਖਪਤ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ (ਡਿਪਾਰਟਮੈਂਟ ਰਿਪੋਰਟ)। ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਘਾਹ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਪੌਦਿਆਂ ਦੇ ਬੀਜਾਂ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਕਣਕ, ਮੱਕੀ ਅਤੇ ਚੌਲ; ਖਾਣਯੋਗ ਘਾਹ ਪ੍ਰਜਾਤੀਆਂ ਦੇ ਬੀਜਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਅਕਸਰ "ਅਨਾਜ" ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕਟਾਈ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਸੁੱਕੇ ਅਨਾਜ ਹੋਰ ਮੁੱਖ ਭੋਜਨਾਂ ਨਾਲੋਂ ਵਧੇਰੇ ਟਿਕਾਊ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਟਿਕਾਊਤਾ ਨੇ ਅਨਾਜ ਨੂੰ ਉਦਯੋਗਿਕ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਲਈ ਢੁਕਵਾਂ ਬਣਾਇਆ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਮਸ਼ੀਨੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਟਾਈ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਰੇਲ ਜਾਂ ਜਹਾਜ਼ ਦੁਆਰਾ ਲਿਜਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਲਈ ਸਿਲੇ ਵਿੱਚ ਸਟੋਰ

ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਆਟੇ ਲਈ ਪੀਸਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਤੇਲ ਲਈ ਦਬਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਮੱਕੀ, ਚੌਲ, ਸੋਇਆਬੀਨ, ਕਣਕ ਅਤੇ ਹੋਰ ਅਨਾਜਾਂ ਲਈ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਵਿਸ਼ਵ ਵਸਤੂ ਬਾਜ਼ਾਰ ਮੌਜੂਦ ਹਨ ਪਰ ਕੰਦਾਂ, ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਜਾਂ ਹੋਰ ਫਸਲਾਂ ਲਈ ਨਹੀਂ (ਫੂਡ ਐਂਡ ਐਗਰੀਕਲਚਰ ਐਂਗਨਾਈਜ਼ੇਸ਼ਨ, ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ)।

ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਅਨਾਜ ਦੀ ਖਰੀਦ ਮੁੱਖ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਵੇਅਰਹਾਊਸਿੰਗ ਵਿਭਾਗ ਦੁਆਰਾ ਹੋਰ ਏਜੰਸੀਆਂ ਪਨਗਰੇਨ, ਮਾਰਕਫੈੱਡ, ਪਨਸਪ, ਪੀਐਸਡਬਲਯੂਸੀ, ਪੀਐਫਸੀ ਅਤੇ ਐਫਸੀਆਈ ਦੇ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਖਰੀਦ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਸਮਰਥਨ ਮੁੱਲ 'ਤੇ ਕਣਕ ਅਤੇ ਚੌਲ ਖਰੀਦਣ ਲਈ ਕੀਤੇ ਗਏ ਪ੍ਰਬੰਧ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਵਿੱਤੀ ਸਾਲ 2023-24 ਵਿੱਚ ਕਣਕ ਅਤੇ ਝੋਨੇ ਦੀ ਖਰੀਦ ਉਪਰੋਕਤ ਏਜੰਸੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਸਮਰਥਨ ਮੁੱਲ 'ਤੇ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ (ਪੀ ਆਈ ਬੀ ਰਿਪੋਰਟ)।

ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਅਨਾਜ ਭੰਡਾਰਨ

ਅਨਾਜ ਦਾ ਭੰਡਾਰਨ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਦਾ ਬਹੁਤ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਪਹਿਲੂ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਕਟਾਈ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਨਾਜ ਨੂੰ ਕੀੜੇ-ਮਕੋੜਿਆਂ, ਚੂਹਿਆਂ ਆਦਿ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਲਈ ਖਪਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ ਅਤੇ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਰੱਖਿਆ ਜਾ ਸਕੇ (ਪੰਜਾਬ ਸਟੇਟ ਵੇਅਰਹਾਊਸਿੰਗ ਰਿਪੋਰਟ, 2024)। ਖਰੀਦੇ ਗਏ ਅਨਾਜ ਨੂੰ ਗੁਦਾਮਾਂ ਵਿੱਚ ਸਟੋਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨੁਕਸਾਨ ਤੋਂ ਬਚਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਹੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕੇ ਕਿਉਂਕਿ ਅਨਾਜ ਦੀ ਖਰੀਦ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਖਪਤ ਵਿੱਚ ਅੰਤਰ ਹੈ।

ਅਨਾਜ ਭੰਡਾਰਨ ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ

ਕੁੱਲ ਅਨਾਜ ਦਾ ਲਗਭਗ 10% ਨੁਕਸਾਨ ਵਾਢੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕੀੜੇ-ਮਕੋੜੇ, ਚੂਹੇ, ਸੂਖਮ ਜੀਵਾਣੂ ਆਦਿ ਗੈਰ-ਵਿਗਿਆਨਕ ਸਟੋਰੇਜ ਕਾਰਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ, ਸਾਲਾਨਾ ਸਟੋਰੇਜ ਨੁਕਸਾਨ ਦਾ ਅਨੁਮਾਨ 14 ਮਿਲੀਅਨ ਟਨ ਹੈ ਜਿਸਦਾ ਮੁੱਲ 7,000 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਿਰਫ ਕੀੜੇ-ਮਕੋੜੇ ਹੀ ਲਗਭਗ 1,300 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੇ ਨੁਕਸਾਨ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹਨ (ਪੰਜਾਬ ਸਟੇਟ ਵੇਅਰਹਾਊਸਿੰਗ ਰਿਪੋਰਟ, 2024)। ਕੀੜਿਆਂ ਕਾਰਨ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਵੱਡਾ ਆਰਥਿਕ ਨੁਕਸਾਨ ਹਮੇਸ਼ਾ ਖਪਤ ਦੁਆਰਾ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਗੰਦਗੀ ਦੀ ਮਾਤਰਾ ਦੁਆਰਾ ਵੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਸਟੋਰ ਕੀਤੇ ਅਨਾਜ ਉਤਪਾਦਾਂ ਨਾਲ ਲਗਭਗ 600 ਕਿਸਮਾਂ ਦੇ ਕੀੜੇ-ਮਕੌੜੇ ਜੁੜੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਸਟੋਰ ਕੀਤੇ ਉਤਪਾਦਾਂ ਦੇ ਲਗਭਗ 100 ਕਿਸਮਾਂ ਦੇ ਕੀੜੇ-ਮਕੌੜੇ ਆਰਥਿਕ ਨੁਕਸਾਨ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣਦੇ ਹਨ।

ਵੰਡ

ਵੰਡ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਉਤਪਾਦਨ ਤੋਂ ਅੰਤਮ ਖਪਤਕਾਰਾਂ ਤੱਕ ਵਸਤੂਆਂ ਅਤੇ ਸੇਵਾਵਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਵਾਹ। ਇਹ ਕਾਰਜ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਿਯੰਤ੍ਰਿਤ ਵੰਡ ਬਿੰਦੂਆਂ ਅਤੇ ਵਾਜਬ ਕੀਮਤ ਦੀਆਂ ਦੁਕਾਨਾਂ ਰਾਹੀਂ ਜਨਤਕ ਵੰਡ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਅਧੀਨ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਨਤਕ ਵੰਡ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦਾ ਸੰਕਲਪ 1942 ਦੇ ਆਸਪਾਸ ਦੂਜੇ ਵਿਸ਼ਵ ਯੁੱਧ ਦੌਰਾਨ ਅਨਾਜ ਦੀ ਘਾਟ ਕਾਰਨ ਵਿਕਸਤ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਜਨਤਕ ਵੰਡ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੇ 4 ਪੜਾਅ ਹਨ। ਪਹਿਲਾ ਪੜਾਅ: ਜਦੋਂ 1942-1960 ਵਿੱਚ ਇਸ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦਾ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿੱਚ ਵਿਸਤਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਦੂਜਾ ਪੜਾਅ: 1960-1978 ਤੱਕ ਜਦੋਂ ਭਾਰਤੀ ਖੁਰਾਕ ਨਿਗਮ ਅਤੇ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਮੁੱਲ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਤੀਜਾ ਪੜਾਅ: ਜਨਤਕ ਵੰਡ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦਾ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਵਿਸਥਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਚੌਥਾ ਪੜਾਅ: 1991 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਤੇ ਜਨਤਕ ਵੰਡ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਨੂੰ ਟੀਪੀਡੀਐਸ ਦੁਆਰਾ ਬਦਲ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਕਿਫਾਇਤੀ ਕੀਮਤ 'ਤੇ ਜਨਤਕ ਵੰਡ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਰਾਹੀਂ ਭੋਜਨ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦੇ ਕੁਝ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਜਨਤਕ ਵੰਡ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਲਈ ਚਾਰ ਪੱਧਰੀ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕੀ ਸਥਾਪਨਾ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ-ਰਾਜ, ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ, ਬਲਾਕ ਅਤੇ ਉਪ-ਕੇਂਦਰ ਪੱਧਰ। ਗਰੀਬੀ ਰੇਖਾ ਤੋਂ ਹੇਠਾਂ ਆਬਾਦੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲਤਾ, ਇਸਦੇ ਸ਼ਹਿਰੀ ਪੱਖਪਾਤ, ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਨਾ-ਮਾਤਰ ਕਵਰੇਜ ਅਤੇ ਪੇਂਡੂ ਗਰੀਬਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਇਕਾਗਰਤਾ ਅਤੇ ਡਿਲੀਵਰੀ ਲਈ ਆਵਾਜਾਈ ਦੀ ਘਾਟ ਲਈ ਟੀਪੀਡੀਐਸ ਦੀ ਆਲੋਚਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਇਹਨਾਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਨੇ 1997 ਵਿੱਚ ਗਰੀਬੀ ਰੇਖਾ ਤੋਂ ਹੇਠਾਂ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਾਰਡ ਜਾਰੀ ਕਰਕੇ ਟੀ.ਪੀ.ਡੀ.ਐਸ. (ਨਿਸ਼ਾਨਾਬੱਧ ਜਨਤਕ ਵੰਡ ਪ੍ਰਣਾਲੀ) ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਕੀਤੀ ਸੀ ਜੋ ਹੁਣ ਵੀ ਜਾਰੀ ਹੈ।

ਇਹ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਕਿ ਖਪਤਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰੀ ਵਸਤੂਆਂ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਰਾਜ ਵਿੱਚ 14348 ਵਾਜਬ ਕੀਮਤ ਡਿਪੂ ਅਤੇ ਖਪਤਕਾਰ ਸੁਸਾਇਟੀਆਂ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ 13192 ਡਿਪੂ ਹਨ ਅਤੇ 1156 ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਸਹਿਕਾਰੀ ਸੁਸਾਇਟੀਆਂ ਹਨ। ਡਿਪੂ ਅਤੇ ਸੁਸਾਇਟੀਆਂ

ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਗਿਣਤੀ ਲੁਧਿਆਣਾ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਘੱਟ ਫਤਿਹਗੜ੍ਹ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਸੀ। ਅਤੇ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਸਰਕਾਰੀ ਏਜੰਸੀਆਂ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਵਧਿਆ ਹੈ (ਸਾਲਾਨਾ ਰਿਪੋਰਟਾਂ, ਖੁਰਾਕ ਅਤੇ ਜਨਤਕ ਵੰਡ ਵਿਭਾਗ)।

ਸਾਹਿਤ ਦੀ ਸਮੀਖਿਆ

ਖੋਜ ਸਮੱਸਿਆ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਅਤੇ ਕੰਮ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਪਿਛਲੇ ਅਧਿਐਨਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਕਈ ਅਧਿਐਨ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਨ:

ਚੰਗੀ (1986) ਨੇ ਆਪਣੇ ਪੀਐਚ.ਡੀ. ਥੀਸਿਸ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਚੌਲਾਂ ਦੀ ਮਾਰਕੀਟਿੰਗ ਅਤੇ ਪ੍ਰੋਸੈਸਿੰਗ ਦੇ ਆਰਥਿਕ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਕੀਤਾ। ਇਹ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਕਿ ਝੋਨੇ ਦਾ ਇੱਕ ਵੱਡਾ ਹਿੱਸਾ ਚੌਲ ਮਿੱਲਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਖਰੀਦਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਐਫ.ਸੀ.ਆਈ. ਅਤੇ ਹੋਰ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰੀ ਏਜੰਸੀਆਂ। ਲੇਖਕ ਨੇ ਸੁਝਾਅ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਮਾਰਕੀਟਿੰਗ ਵਿੱਚ ਗਲਤੀਆਂ ਨੂੰ ਸਖ਼ਤ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕੀ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਦੁਆਰਾ ਜਾਂਚਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਸਿੱਧੂ (2002) ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਝੋਨੇ ਦੀਆਂ ਫਸਲਾਂ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਖੇਤੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਹੋਏ ਨੁਕਸਾਨਾਂ ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਕੀਤਾ। ਖੋਜਕਰਤਾ ਨੇ ਫਸਲਾਂ ਦੀ ਕਟਾਈ, ਥਰੈਸਿੰਗ, ਸਟੋਰੇਜ ਅਤੇ ਮਾਰਕੀਟਿੰਗ ਦੌਰਾਨ ਹੋਏ ਨੁਕਸਾਨਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਸੁਝਾਅ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਕਿਸਾਨ ਨੂੰ ਢੁਕਵੇਂ ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਝੋਨੇ ਦੀ ਫਸਲ ਦੀ ਕਟਾਈ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸਟੋਰੇਜ ਦੌਰਾਨ ਅਨਾਜ ਨੂੰ ਸਹੀ ਰਸਾਇਣਕ ਇਲਾਜ ਵੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਅਧਿਐਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼

- ਅਨਾਜ ਦੀ ਖਰੀਦ, ਸਟੋਰੇਜ ਅਤੇ ਵੰਡ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਖੁਰਾਕ ਏਜੰਸੀਆਂ ਦੀ ਕਾਰਗੁਜ਼ਾਰੀ ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਕਰਨਾ।
- ਨਿਯੰਤਰਣ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਕਾਰਕਾਂ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਾਉਣਾ।

ਅਧਿਐਨ ਦੀ ਲੋੜ

ਅਨਾਜ ਦੀ ਖਰੀਦ, ਭੰਡਾਰਨ ਅਤੇ ਵੰਡ ਦੀ ਰਵਾਇਤੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੇ ਅਧੀਨ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਹਨ। ਮੌਜੂਦਾ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਨੂੰ ਮੁੜ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ ਤਾਂ ਜੋ

ਖੁਰਾਕ ਨਿਗਮਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਅਤੇ ਕੁਸ਼ਲ ਕੰਮਕਾਜ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ।

ਨਤੀਜੇ

ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਅਨਾਜ ਦੇ ਸਹੀ ਅਤੇ ਕੁਸ਼ਲ ਕੰਮਕਾਜ ਅਤੇ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਲਈ ਇੱਕ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੰਗਠਿਤ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਬਣਾਈ ਗਈ ਹੈ। ਉਪਰੋਕਤ ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰੇ ਤੋਂ ਇਹ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਕਣਕ ਦਾ ਦੂਜਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਉਤਪਾਦਕ ਹੈ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰੀ ਪੂਲ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਯੋਗਦਾਨ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਹੈ। ਵੱਖ-ਵੱਖ ਰਾਜ ਖੁਰਾਕ ਨਿਗਮਾਂ ਆਪਣੀ ਭੂਮਿਕਾ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਨਿਭਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ 5.23 ਲੱਖ ਬੀਪੀਐਲ ਪਰਿਵਾਰ ਹਨ (ਸਾਲਾਨਾ ਰਿਪੋਰਟਾਂ, ਖੁਰਾਕ ਅਤੇ ਜਨਤਕ ਵੰਡ ਵਿਭਾਗ)। ਪੀਡੀਐਸ ਸਿਸਟਮ ਵਿੱਚ ਸਿਸਟਮ ਦੀ ਅਕੁਸ਼ਲਤਾ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਲੀਕੇਜ਼ ਅਤੇ ਕਮਜ਼ੋਰੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਅਲਾਟ ਕੀਤੇ ਅਤੇ ਚੁੱਕੇ ਗਏ ਅਨਾਜ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਅੰਤਰ ਹੈ ਜੋ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦੇਵਾਂ ਦਾ ਅੰਤਰ ਜਾਂ ਤਾਂ ਖਰਾਬ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਜਾਂ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ।

ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ

ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਖਰੀਦ, ਸਟੋਰੇਜ ਅਤੇ ਵੰਡ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ ਇੱਕੋ ਜਿਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਸਟਾਕ ਦੀ ਘਾਟ, ਅਨਾਜ ਸਟੋਰੇਜ, ਜਾਅਲੀ ਸਪਲਾਈ ਸੰਬੰਧੀ ਕਮੀਆਂ ਵੇਖੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਵਾਜਬ ਕੀਮਤ ਦੀਆਂ ਦੁਕਾਨਾਂ ਨੂੰ ਘਟੀਆ ਗੁਣਵੱਤਾ ਵਾਲਾ ਅਨਾਜ ਉਪਲਬਧ ਕਰਵਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪੇਂਡੂ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਸਥਿਤੀ ਇਸ ਤੋਂ ਵੀ ਮਾੜੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਵੱਲ ਕੋਈ ਜ਼ਿਆਦਾ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਤਪਾਦਕ ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਅਨਾਜ ਦੀਆਂ ਉੱਚੀਆਂ ਕੀਮਤਾਂ ਮੰਗ ਵਾਲੇ ਕਾਰਕਾਂ ਅਤੇ ਅਨਾਜ ਦੇ ਸਟਾਕ ਬਣਾਉਣ ਅਤੇ ਸਟੋਰ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਲਾਗਤ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਇਹ ਖਪਤਕਾਰਾਂ ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਖਰੀਦ ਅਤੇ ਵੰਡ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦੀ ਕਾਰਜਸ਼ੀਲ ਪੂੰਜੀ ਦੀ ਘਾਟ ਵੀ ਸਬੰਧਤ ਏਜੰਸੀਆਂ ਨੂੰ ਦਰਪੇਸ਼ ਹੈ। ਖਰੀਦੇ ਗਏ ਅਨਾਜ ਨੂੰ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਨਾ ਚੁੱਕਣਾ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵੱਡੀ ਸਮੱਸਿਆ ਹੈ। ਜ਼ਰੂਰੀ ਵਸਤੂਆਂ ਦੀ ਵੰਡ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਵਧੀਆ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਸਮਾਂ ਜਨਤਾ ਅਨਾਜ ਦੀ ਉਪਲਬਧਤਾ ਨਾ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਖਾਲੀ ਹੱਥ ਵਾਪਸ ਆਉਂਦੀ

ਹੈ, ਇਹ ਭਰੋਸਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਗਲੇ ਹਫ਼ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰਾਸ਼ਨ ਉਪਲਬਧ ਕਰਵਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਹੜ੍ਹ ਅਤੇ ਅੱਗ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਬੀਮਾ ਕਵਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਇਤਫਾਕਨ ਖਰਚਿਆਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਬੀਮਾ ਖਰਚਾ ਨਹੀਂ ਅਦਾ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਸੁਝਾਅ

ਹਰ ਸਾਲ ਫੂਡ ਏਜੰਸੀਆਂ ਦੇ ਗੋਦਾਮਾਂ ਵਿੱਚ ਕਈ ਟਨ ਭੋਜਨ ਬਰਬਾਦ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਬਾਦੀ ਦਾ ਇੱਕ ਹਿੱਸਾ ਅਜਿਹਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਅਨਾਜ ਦੀ ਉਪਲਬਧਤਾ ਨਾ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਮਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਗੋਦਾਮਾਂ ਦੇ ਭਰ ਜਾਣ ਅਤੇ ਕਮਜ਼ੋਰ ਵਰਗਾਂ ਦੁਆਰਾ ਮੁੱਢਲਾ ਭੋਜਨ ਨਾ ਖਾਣ ਦੀ ਇਸ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਮੌਜੂਦਾ ਵੰਡ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਨੂੰ ਮੁੜ ਤਿਆਰ ਕਰਕੇ ਠੀਕ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਵਿਕੇਂਦਰੀਕਰਨ ਅਤੇ ਉਤਪਾਦਕਾਂ ਅਤੇ ਆਮ ਜਨਤਾ ਲਈ ਅਨਾਜ ਦੀਆਂ ਕੀਮਤਾਂ ਦੇ ਸਹੀ ਨਿਰਧਾਰਨ ਦੁਆਰਾ ਅਨਾਜ ਦੇ ਭੰਡਾਰਨ ਲਈ ਨਵੇਂ ਵਿਚਾਰ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਬਹੁਤ ਲੋੜ ਹੈ। ਕੁੱਲ ਆਮਦਨ ਦਾ ਲਗਭਗ 50% ਅਨਾਜ 'ਤੇ ਖਰਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਮੌਜੂਦਾ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਵਿੱਚ ਸੁਧਾਰ ਕਰਕੇ ਇੱਕ ਬਿਹਤਰ ਖਰੀਦ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਲਈ ਸਖ਼ਤ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਅਤੇ ਅਪਰਾਧਿਕ ਸਜ਼ਾ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਖਰੀਦ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੇ ਹਰੇਕ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਖਰੀਦ ਸੁਧਾਰਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਪਾਰਦਰਸ਼ਤਾ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਅਨਾਜ ਬਾਜ਼ਾਰ ਅਤੇ ਖੁਰਾਕ ਨੀਤੀ ਵਿੱਚ ਸਰਕਾਰੀ ਦਖਲਅੰਦਾਜ਼ੀ ਵਿੱਚ ਤੁਰੰਤ ਬਦਲਾਅ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਜਨਤਕ ਜਾਂਚ ਲਈ ਅਨਾਜ ਦੀ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ-ਵਾਰ ਵੰਡ ਵੈੱਬਸਾਈਟ 'ਤੇ ਪਾਈ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

ਸਿੱਟਾ

ਇਸ ਪੇਪਰ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਖੁਰਾਕ ਨਿਗਮਾਂ ਦੀ ਕਾਰਗੁਜ਼ਾਰੀ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪਹਿਲੂਆਂ ਨੂੰ ਉਜਾਗਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਖਰੀਦ, ਸਟੋਰੇਜ ਅਤੇ ਵੰਡ ਵਿਚਾਰਨ ਲਈ ਲਾਭਦਾਇਕ ਨੀਤੀਗਤ ਸਾਧਨ ਹਨ। ਅਨਾਜ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਰਣਨੀਤੀ ਦੇ ਦੋ ਥੰਮ੍ਹ ਹਨ; ਖੁਰਾਕ ਸੁਰੱਖਿਆ ਲਈ ਖਰੀਦ ਅਤੇ ਵੰਡ। ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਕਣਕ ਅਤੇ ਚੌਲਾਂ ਦੀਆਂ ਫਸਲਾਂ ਲਈ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪੂਲ ਵਿੱਚ ਵੱਡਾ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਸਿਸਟਮ ਦੀ ਕੁਸ਼ਲਤਾ ਵਿੱਚ ਨਿਯੰਤਰਣ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਵਿੱਚ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਰੁਕਾਵਟਾਂ, ਕਮਜ਼ੋਰੀਆਂ ਅਤੇ ਲੀਕੇਜ਼ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।

ਹਵਾਲੇ

1. ਸਾਲਾਨਾ ਰਿਪੋਰਟ, ਖੁਰਾਕ ਅਤੇ ਜਨਤਕ ਵੰਡ ਵਿਭਾਗ
2. ਸਾਲਾਨਾ ਰਿਪੋਰਟ ਅਤੇ ਲੇਖ, ਪਨਗਰੇਨ
3. ਰੰਗੀ, ਪੀ.ਐਸ. "ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਚੈਲਾਂ ਦੀ ਮਾਰਕੀਟਿੰਗ ਅਤੇ ਪ੍ਰੋਸੈਸਿੰਗ ਦਾ ਇੱਕ ਆਰਥਿਕ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ", ਪੀ.ਐਚ.ਡੀ. ਬੀਸਿਸ ਅਰਥ ਸ਼ਾਸਤਰ ਵਿਭਾਗ, ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਪਟਿਆਲਾ ਨੂੰ ਸੌਂਪਿਆ ਗਿਆ
4. ਸਿੰਘ, ਜਸਕੀਰਤ; ਅਤੇ ਸਿੱਧੂ, ਐਮ.ਐਸ. "ਖੇਤੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਅਨਾਜ ਦੇ ਨੁਕਸਾਨ ਪੰਜਾਬ 'ਤੇ ਝੋਨੇ ਦੀ ਫਸਲ ਦਾ ਇੱਕ ਕੇਸ", ਇੰਡੀਅਨ ਜਰਨਲ ਆਫ਼ ਇਕਨਾਮਿਕਸ, ਭਾਗ.83, ਨੰ.329, ਅਕਤੂਬਰ ਪੰਨੇ: 239-254
5. ਚੰਦ. ਰਮੇਸ਼; "ਭਾਰਤ ਦੀ ਖੁਰਾਕ ਨੀਤੀ ਕਿੱਥੇ ਹੈ? ਖੁਰਾਕ ਸੁਰੱਖਿਆ ਤੋਂ ਭੋਜਨ ਦੀ ਕਮੀ ਤੱਕ", ਆਰਥਿਕ ਅਤੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਹਫ਼ਤਾਵਾਰੀ, ਭਾਗ 40, ਨੰ. 11, ਮਾਰਚ ਪੰਨੇ: 1055-1065
6. ਦੇਸਾਈ, ਡੀ.ਕੇ.; ਅਤੇ ਰਾਮਚੰਦਰਨ, ਵੀ. "ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਅਨਾਜ ਵੰਡ ਦੀ ਕਾਰਜਸ਼ੀਲ ਪੁੰਜੀ ਅਤੇ ਕ੍ਰੈਡਿਟ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ", ਆਰਥਿਕ ਅਤੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਹਫ਼ਤਾਵਾਰੀ, ਭਾਗ 9, ਨੰ. 29, ਜੁਲਾਈ ਪੰਨੇ: 1161-1165
7. ਚਿਨ, ਡੈਨਿਸ, ਐਲ. "ਪੀਡੀਐਸ ਨੂੰ ਗਰੀਬਾਂ ਤੱਕ ਲੈ ਜਾਣਾ: ਹੋਰ ਸੁਧਾਰਾਂ ਲਈ ਦਿਸ਼ਾਵਾਂ" ਆਰਥਿਕ ਅਤੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਹਫ਼ਤਾਵਾਰੀ, ਭਾਗ 36, ਨੰ. 39 ਸਤੰਬਰ ਪੰਨੇ 3779-3786
8. ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਅੰਕੜਾਤਮਕ ਸਾਰ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਅੰਕ
9. ਇੰਟਰਨੈੱਟ ਸਰੋਤ:
10. www.punjabagro.gov.in
11. www.planningcommission.nic.in
12. www.fciweb.nic.in
13. <https://www.pswc.in/PunjabAtGlance.aspx>
14. <https://www.pib.govl.in>
15. ਸਾਲਾਨਾ ਰਿਪੋਰਟ ਪਨਗਰੇਨ
16. ਸਾਲਾਨਾ ਰਿਪੋਰਟ ਪਨਸਪ
17. <https://www.fao.org/home/en> accessed on May 10, 2025
18. <https://fci.gov.in/>

Cite this Article-

ਪ੍ਰੋ. ਮਨਦੀਪ ਕੌਰ (Prof. Mandeep Kaur), ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਖੁਰਾਕ ਨਿਗਮਾਂ ਦੀ ਕਾਰਗੁਜ਼ਾਰੀ: ਇੱਕ ਅਧਿਐਨ (PUNJAB RAAJ KHURAK NIGMAN DI KARGUJARI: IK ADHIAIN), ਅਰਮਾਨ (ARMAAN), ISSN: 2583-9446, Volume 3, Issue 2, April-June 2025, Page: 72-76.

Journal URL: www.armaan.org.in

DOI: <https://doi.org/10.64119/armaan.vol.3.issue2.13>

This article is an open access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution (CC BY) license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).